

Myte:

Hipofolk var årsag til Odenses blodige befrielsesdag?

Befrielsen den 5. maj 1945 var den blodigste dag i Odenses nyere historie. ”110 mennesker er dræbt ved kampene i Odense by i går”, fortalte Fyens Stiftstidende dagen efter. Da man i dagene og ugerne efterhånden fik overblik over dræbte og sårede, viste det sig, at 23 danskere og mindst tre tyskere havde mistet livet. Blandt de dræbte var den kun 8-årige Bent Emanuel Larsen, som var blevet ramt af et projektil, da han tilfældigvis befandt sig i nærheden af elektricitetsværket på Klosterbakken. Derudover var ca. 100 personer blevet såret. Den ellers glædelige dag fik således et bittert skær. Men hvad var årsagen til denne tragedie?

Umiddelbart efter skyderierne og i mange år frem lød forklaringen, at Hipoer – altså danskere, som arbejdede for det tyske politi – havde været skyld i blodbadet. Fyens Stiftstidende skrev således den 6. maj 1945: ”Bagholdsangreb fra Hipofolkene var årsag til de voldsomme begivenheder”. De havde invaderet byen og efterfølgende skudt som vilde mod de heroisk kæmpende frihedskæmpere, som gjorde alt for at forsvare de mange civile odenseanere, der befandt sig i gaderne. Hipoerne havde ingen moralske skrupler – Fyens Tidende kunne sågar berette, at landsfórræderne havde benyttet ”Dirty Tricks” og iført sig frihedskæmperarmbind – og havde beskudt både frihedskæmpere og civile, bl.a. fra Skt. Albani Kirkes tårn. Derfor var befrielsesdagen i Odense endt i et blodbad.

Ordforklaring:

Hipo – Hilfspolizei (hjælpepoliti) var et dansk uniformeret korps, der fungerede som tysk hjælpepoliti i 1944-45.

Formål med undervisningsforløbet:

Forslag til videns- og færdighedsmål:

Historie:

Eleven kan målrettet læse historiske kilder og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om historiske problemstillinger.

Eleven har viden om kildekritiske begreber.

Eleven har viden om komplekse fagord og begreber samt historiske kilders formål og struktur.

Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier.

Eleven kan redegøre for sammenhænge mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger.

Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed.

Dansk:

Eleven kan vurdere artiklernes afsender og målgruppe.

Eleven kan gennemføre målrettet og kritisk informationssøgning.

Eleven kan sætte artiklerne ind i sammenhæng.

Elever får kendskab til myte/sagn som fortælling.

Eleven får kendskab til mytens budskab.

Samfundsfag:

Eleven kan redegøre for fællesskabers rolle i socialiseringen.

Eleven kan analysere fællesskabers betydning for socialisering og identitetsdannelse.

Eleven kan diskutere kulturs betydning for individer og grupper.

Læringsmål:

- Eleven kan forklare andre hvad en myte er.
- Eleven har viden om, hvordan befrielsen forløb i Odense.
- Eleven kan give eksempler på, hvordan forskellige kilder fremstiller og tolker befrielsen i Odense.
- Eleven kan læse en kilde om befrielsen og tolke den ud fra den tid, den er skrevet i.
- Eleven kan anvende kildekritiske arbejdsmetoder til at tolke kilder med forskelligt indhold og synsvinkler på befrielsesdagen i Odense.
- Eleven kan forholde sig til, at historien kan bruges til at konstruere en fælles erindring.

Tidsforbrug: 5-6 lektioner

Materialer/kilder:

Kilde (1) – Kampene i byen

A) 110 mennesker dræbt og sårede ved kampene i Odense by i går. Fyens Stiftstidende 6/5-1945

Kilde (2) – Bolbro bakke

A) Langvarig ildkamp på Bolbro bakke. Fyns Social-Demokrat 6/5-1945

B) Også kampe i byens omegn. Fyens Stiftstidende 6/5-1945

C) Uddrag af Kaptajn S. Kochs redegørelse af forløbet. Jørgen Hæstrup. Odense Bys Historie.

Kilde (3) – Vindegade

A) Tre Hipofolk likvideret i Vindegade. Fyns Tidende 6/5-1945

B) Rapport fra modstandsfolk, "Lund-rapporten". 5/5-1945

C) Brev skrevet af H.P. Mørch-Pedersen i dagene efter 5. maj 1945

D) Tidligere modstandsmand og politibetjent om begivenhederne 5. maj 1945. Skrevet i 1979 af en anonym kilde

Kilde (4) – Albani kirketårn

A) Der blev skudt særdeles kraftigt fra Albani kirketårn. Fyns Tidende 6/5-1945

B) Tidligere modstandsmand og politibetjents svar på kronik i FS om begivenhederne 5. maj 1945. Skrevet i 1979 af en anonym kilde

Kilde (5) – Klosterbakken

A) "Kort efter gik en del Hipofolk i stilling". Fyens Stiftstidende 6/5-1945

B) "Da Flakhaven forvandlede til en slagplads". Fyns Tidende 6/5-1945

C) Min skole- og legekammerat Bent Larsen. Af Ole Kuhnau Andersen (uddrag)

D) Generalrapport fra modstandsbevægelsens 5. Kompagni om skyderierne 5. maj, bl.a. ved elektricitetsværket

Kilde (6) – Diskussion

A) Tidligere modstandsmand og politibetjents svar på kronik i FS om begivenhederne 5. maj 1945. Skrevet i 1979 af en anonym kilde

Kilde (7) – De faldne

- A) Fynsledelsens liste over faldne 5. maj 1945, udarbejdet kort tid efter skyderierne fandt sted.
- B) ”Træk fra Odense under den tyske besættelse 9/4-40 – 5/5-45. Daværende byrådssekretær Søren Hansen. Skrevet 1945.

Kilde (8) – Kortudsnit over Odense centrum (findes i billedgalleriet)

Aktiviteter:

Idé til ”før”-undervisning

Hvad er en myte:

- Snak i plenum om, hvad en myte er.
Har eleverne talt om myter før i forbindelse med andre myteforløb, kan de tage deres **faglogbog** frem og repetere deres viden.
Ellers begynder eleverne her →
Lad eleverne i flæng komme med bud på kendte myter evt. sagn. Disse skrives på tavle/smartboard. Der er pt. ingen facit, lad bare eleverne komme med forslag.
Ideeer: Holger Danske, Dannebrog, Chr. X's hvide hest, Chr. II (rille i bordet).
Læs evt. introduktionsteksten ”Hvad er en myte?”
- Begrebsafklaring: Hvad er en myte så? Og hvad er f.eks. et sagn? Debat i klassen.
Hvad taler for, at det er tale om sande historiske begivenheder – og hvad taler for, at historien er en myte.
Læreren kan også komme ind på: Hvornår og hvorfor er myten blevet til? Hvem er helte og skurke i myten, og hvordan bliver de fremstillet?
- Klassen læser introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”. Hvis klassen allerede har arbejdet med kildekritik, repeterer læreren blot, hvad historiske kilder er. Bring ordet ”troværdig” i spil.

Kildekritik

- Har eleverne ikke arbejdet med kildekritik før, kan de med fordel tage udgangspunkt i introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”, som er en gennemgang af kildekritik. Der kan evt. suppleres med besøg på hjemmesiden: www.kilder.dk. Læreren kan evt. hjælpe i gang med følgende spørgsmål:
 - Hvem har skrevet kilden?
 - Hvornår er kilden skrevet?
 - Hvem fortæller? En der selv har oplevet det, der sker, eller en der gengiver noget, han har fået fortalt?
 - Hvem er kilden til?
 - Hvorfor er kilden skrevet? Hvad er formålet med kilden? Er det f.eks. for at overbevise nogen om noget eller blot til information?

Undervisningsforløb – Del 1

Intro

I dette forløb skal der arbejdes med befrielsen i Odense. Befrielsesdagen bliver traditionelt fremstillet som en glædens dag, hvor danskerne fejrede, at de fem forbandede år nu var slut. Men samtidig med at det var en festdag, så var det også den mest blodige dag under hele besættelsen. Hvad skete der i Odense? Og hvem var de skyldige i, at det endte så galt?

Igennem kildearbejde, analyser og fortolkninger skal eleverne arbejde med kilder, der er i stor modstrid med hinanden om, hvad der egentligt skete den dag i Odense. Eleverne skal gennem arbejdet lege detektiver, der sporer sig ind på, hvordan dagen i virkeligheden forløb. Samtidig skal myten om, at HIPO stod bag den blodige dag be- eller afkræftes.

Indledningsvis kan man starte med at give eleverne et lille oplæg omkring besættelsen i Odense. I oplægget kan man lægge vægt på, at eleverne bliver gjort opmærksomme på tiden før og efter samarbejdspolitikken, hvornår modstanden for alvor tog fart og tiden uden politi, hvor tyskerne f.eks. oprettede et hjælpepoliti (HIPO).

- Opgaverne i undervisningsforløbet er tænkt som nogle, der skal laves i rækkefølge og med en fast struktur for gruppearbejdet. Man starter med tre klassekammerater, og i slutningen af opgaveløsningen bryder man op og finder en ny firemandsgruppe. Afhængig af eleverne, kan man vælge at bryde op parvis eller enkeltvis. Uanset hvilken form man vælger, sikres et højt aktivitetsniveau, da alle elever skal bidrage og være 'på' hele tiden.
- Hvis forløbet virker for langt, så kan det godt laves, så alle starter fælles med at lave opgave 1 og 2. Opgave 3-6 kan så deles ud, så hver gruppe kun laver én af opgaverne. Forløbet slutes af samlet, så alle laver opgave 7.
- Hvis alle elever ikke laver hele opgaven, så skal den nævnte gruppestruktur naturligvis fraviges og gentænkes.
- Hvis alle laver hele opgaven, så kan de kildekritiske elementer, der går igen i alle kilderne, springes over de steder, hvor der er tale om gentagelser.

Overordnet opgave/mission:

Kan vi stole på avisernes beretninger om hændelsesforløbet? Gennem de udvalgte kilder skal detektiverne undersøge, om det kan bekræftes, at HIPOerne var årsagen til, at befrielsesdagen fik et så blodigt forløb.

Arbejdet med indholdet af kilderne

Opgave 1

Hvad ved jeg om besættelsen og befrielsen i Odense?

Før arbejdet går rigtigt i gang, skal eleverne arbejde med fire spørgsmål. Spørgsmålene skal de besvare skriftligt. Spørgsmålene skal være med til at vække deres undren, men også deres erfaring.

Lav gerne opgaven igen, når forløbet er slut. Sammenlign da deres svar fra før arbejdet med deres svar fra efter arbejdet. Bed derfor eleverne gemme deres svar. Spørgsmålene skal stå som overskrifter, og under dem skriver eleverne deres svar.

Spørgsmål til opgave 1:

1. Hvad ved jeg om besættelsen / befrielsen i Odense?
2. Hvad minder begreberne befrielse og HIPO mig om?
3. Hvad kan jeg ikke lide ved begrebet HIPO?
4. Hvad vil jeg gerne vide om befrielsen i Odense?

Opgave 2

Kilde (1) – Kampene i byen

Kilde 1 – 110 mennesker dræbt og sårede ved kampene i Odense by i går. FS 6/5-1945

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.
- Læs kilden **110 mennesker dræbt og sårede ved kampene i Odense by i går. FS 6/5-1945** i fællesskab i gruppen.
- Besvar følgende spørgsmål: (knyt gerne kildekritiske termer på spørgsmålene)
 - Hvad skete der ifølge kilden omkring Flakhaven i Odense den 5. maj om eftermiddagen?
 - Hvad/hvem er HIPO?
 - Hvornår er den skrevet?
 - Hvad er målet med kilden?
 - Hvordan fremstår kilden skrevet? – øjenvidneberetning eller én, der ikke selv har været der, som blot gengiver noget, man har hørt?
 - Er det altid godt, at en kilde nedskrives, lige efter noget er sket? Diskuter. (almindeligvis siger man, at jo tættere på en hændelse noget nedfældes, jo mere troværdigt fremstår det – men gælder det altid?)
 - Er kilden troværdig?
- Eleverne bytter grupper (f.eks. to bliver siddende, to finder ny gruppe)
- De nye grupper diskuterer deres svar på spørgsmålene
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på?

Opgave 3

Kilde (2) – Bolbro bakke

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.
- Læs kilde 2a og 2b.
- Besvar følgende spørgsmål: (kildekritiske termer benyttes fra nu af)
 - Undersøg kildetype, afsender, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde og kildernes synsvinkel/tendens.
 - Hvad sker der ifølge kilde 2a og 2b?
 - Fremstår de troværdige?
- Læs kilde 2c.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Hvad fortæller kilden?
 - Sammenlign handlingsforløbet i 2c med 2ab. Find forskelle og ligheder.
 - Hvad mener du/I der skete på Bolbro bakke, efter at I har læst tre bud på det?
 - Hvor mange døde eller blev såret?

- Tjek listen over faldne (kilde 7a). Hvem/hvor mange dør ifølge den på Bolbro bakke/Odinstårnet?
- Figurerer HIPO på listen?
- Var HIPO med sikkerhed til stede på Bolbro bakke?
- Hvilken af kilderne er mest troværdig?
- Eleverne bytter grupper (2 bliver siddende, 2 finder ny gruppe)
- De nye grupper diskuterer deres svar på spørgsmålene.
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på?

Opgave 4

Kilde (3) – Vindegade

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.
- Læs kilde 3a, 3b og 3c.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Undersøg kildetype, afsender, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde
 - Hvad er kildernes synsvinkel/tendens?
 - Hvad skete der i Vindegade?
 - Fremstår kilderne troværdige?
- Læs kilde 3d.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Hvorfor havde kildens forfatter og hans kollega en ”grim smag i munden”?
 - Hvad fortæller kilden da?
 - Sammenlign handlingsforløbet i 3d med 3abc. Find forskelle og ligheder.
 - Hvad mener du/I, der skete i Vindegade, efter at I har læst tre bud på det?
 - Hvordan kan der være så forskellige udlægninger af den samme episode?
 - Hvem var det, der blev skudt?
 - Tjek listen over faldne (kilde 7a og 7b). Hvem/hvor mange dør ifølge den i Vindegade?
 - Figurerer HIPO på listen?
 - Var HIPO med sikkerhed til stede i Vindegade?
 - Hvilken af kilderne er mest troværdig?
- Eleverne bytter grupper (fx 2 bliver siddende, 2 finder ny gruppe).
- De nye grupper diskuterer deres svar på spørgsmålene.
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på?

Opgave 5

Kilde (4) – Albani kirketårn

Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.

- Læs kilde 4a.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Undersøg kildetype, afsender, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde
 - Hvad er kildens synsvinkel/tendens?
 - Hvordan kan avisen vide, at der både var frihedskæmpere og HIPO’ere i bygningen?
 - Var disse to grupper nødvendigvis uniformerede?
- Læs kilde 4b.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Hvad mener kildens forfatter med ”Den eneste flugtvej ville i så fald være himlen”?
 - Var der ifølge kilden HIPO’er i kirketårnet?

- Hvad mener du/I, der skete i Albani kirkes tårn, efter at I har læst to bud på det?
- Hvordan kan det være, at den samme episode udlægges så forskelligt?
- Er der nogle regler for hvor sikker en avis skal være på fx et hændelsesforløb, før den bringes som en nyhed?
- Hvordan kan læserne reagere, hvis avisen tages i at bringe "fake-news"?
- Løb avisen en risiko i befrielsesdagene, eller var læserne på avisens "hold"?
- Hvilken af kilderne er mest troværdig?
- Eleverne bytter grupper (2 bliver siddende, 2 finder ny gruppe).
- De nye grupper diskuterer deres svar på spørgsmålene.
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på?

Opgave 6

Kilde (5) – Klosterbakken

Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.

- Læs kilde 5a og 5b.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Undersøg kildetype, afsender, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde.
 - Hvad er kildernes synsvinkel/tendens?
 - Giv eksempler på HIPO's metoder? (kilde 5b)
 - Hvilken indflydelse kan det have haft, at kilderne er blevet til, imens der formodentligt herskede kaos?
 - Fremstår kilderne troværdige?
 - Hvad angreb HIPO ifølge kilderne? Og hvor fik modstandsbevægelsen ifølge kilderne ledt dem hen? (kilde 5a).
 - Sammenlign dine svar med kortudsnittet over Odense Centrum (kilde 8). Hvor blev der skudt fra, og hvad/hvem blev beskudt? Hvem skød hvorfra og på hvad/hvem?
 - Sammenlign hændelsesforløbet på Flakhaven/læseforeningen med listen over faldne (kilde 7a).
 - Er det ikke underligt, at der slet ikke er nogle HIPO'ere på listen over faldne?
 - Kan der været sket noget helt andet end det, kilderne fortæller?
 - Giv et bud på hvad der kan være sket.
- Læs kilde 5c og 5d.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Undersøg kildetype, afsender, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde
 - Hvad er kildernes synsvinkel/tendens?
 - Hvad skete der ifølge kilden (5c) med Bent?
 - Hvad var det, der udløste "flugten" ned af klosterbakken ifølge kilde 5c?
 - Kan man ifølge kilderne afgøre, hvor det dræbende skud kom fra, og hvem der skød?
 - Hvem var ifølge kilderne i bygningerne langs Klosterbakken?
 - Sammenlign dine svar med kortudsnittet (kilde 8).
 - Sammenlign hvem der "faldt" ifølge kilderne med listen over faldne (kilde 7a)
 - Er der nogle "faldne" HIPO'ere eller tyskere i Klosterhaven/Klosterbakken på listen?
 - Er det ikke underligt?
 - Hvor stærke er beviserne egentlig for, at det var HIPO, der stod bag urolighederne?
- Sammenfat kilde 5abcd.

- Lav en kort fremlæggelse med dit/jeres bud på, hvad der kan være sket i og omkring Flakhaven den 5. maj om eftermiddagen. Brug gerne kortudsnittet som skabelon for fremlæggelsen.
- Eleverne bytter grupper (2 bliver siddende, 2 finder ny gruppe).
- De nye grupper fremlægger deres korte fremlæggelser for hinanden.
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på?

Opgave 7

Kilde (6) – Diskussion

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.
- Læs kilde 6.
- Besvar følgende spørgsmål:
 - Undersøg kildetype, tidspunkt for skrivning af kilde, 1. el. 2. håndskilde.
 - Hvad er kildens synsvinkel/tendens?
 - Er kilden troværdig på trods af, at den er nedfældet mange år efter hændelserne? Beviser den noget?
 - Kan det passe, at en kilde, der er nedskrevet længe efter, kan være mere troværdig end en kilde, der er nedskrevet lige efter, at noget er sket?
 - Hvad fortæller kilden om HIPO's rolle?
 - Hvad menes der med, at "døden skal have en årsag"?
 - Sammenlign kildens udsagn om HIPO med listerne over faldne (kilde 7ab). Bakker de hinanden op?
- Plenum. Læreren samler op i klassen. Hvad er alle blevet klogere på? Derefter lærerstyret diskussion i klassen ud fra følgende spørgsmål:
 - Kan man forestille sig, at nogle har opfundet HIPO-forklaringen for at dække over, at modstandsfolk ved en fejl kom til at slå modstandsfolk ihjel?
 - I så fald, hvorfor har nogle ønsket det?
 - Er historien noget, vi selv konstruerer – altså vælger vi selv til og fra, hvad vi vil have med/kunne huske/tænke tilbage på?
 - Har vi brug for at have en kollektiv (national) historie, at være fælles om?
 - Kan den historie, vi skriver om os selv, have indflydelse på det selvbillede/den opfattelse, vi har/får af os selv? På vores identitet?
 - Spiller medierne en vigtig rolle her? (fx De fem nyhedskriterier, *Fake news*)
 - Hvad ville der være sket, hvis man dagen efter befrielsen havde fortalt, at HIPO slet ikke havde været impliceret i nogle hændelser, men at det var modstandsbevægelsen, der var grund til urolighederne?
 - Kender du/I til begivenheder, hvor der er blevet "pyntet" på historien, så den tager sig bedre ud? Fx nationale fortællinger (som fx Samarbejdspolitikken, jødernes flugt, 1864)
 - Har du/I nogensinde selv prøvet at "pynte" på en historie, så den tog sig bedre ud?

Opgave 8 – evaluering

- Evaluer forløbet med udgangspunkt i spørgsmålene fra opgave 1:
 1. Hvad ved jeg om besættelsen / befrielsen i Odense?
 2. Hvad minder begreberne befrielse og HIPO mig om?
 3. Hvad kan jeg ikke lide ved begrebet HIPO?
 4. Hvad vil jeg gerne vide om befrielsen i Odense?

Undervisningsforløb – Del 2

- Mytekuffert – med fysiske effekter. Kan rekvireres i Historiens Hus.
- Vær opmærksom på, at det materiale, der er lavet af Claus Øgendahl, der ligger i kufferten, bærer den gængse myte om HIPO's ansvar for den blodige befrielsesdag videre.

Undervisningsforløb – Del 3

- Byvandring